

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

Κέντρο Επιμόρφωσης
και Δια Βίου Μάθησης

Εργαστήριο Διδακτικής
και Αξιολόγησης
Παιδαγωγικό Τμήμα

Η Εκπαίδευση για την Αειφορία ως κινητήρια δύναμη για τον μετασχηματισμό του σχολείου στον 21ο αιώνα

Βασικό Κείμενο Μελέτης Συνεδρίας

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

**Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21ο αιώνα μέσω της Εκπαίδευσης
για την Αειφόρο Ανάπτυξη**

ΣΥΝΕΔΡΙΑ:
«Δεξιότητες στον 21^ο αιώνα»

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΣΙΜΑΤΗ
Καθηγήτρια, ΑΣΠΑΙΤΕ

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1. 1 ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ 21ΟΥ ΑΙΩΝΑ.....	5
1. 2 ΜΑΘΗΣΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΙΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ (COMPETENCE-BASED LEARNING, CBL).....	8
ΣΥΝΟΨΗ/ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ.....	18
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	19

Εισαγωγή

Ο όρος «δεξιότητες για τον 21^ο αιώνα» καλύπτει ένα ευρύ σώμα γνώσεων και δεξιοτήτων που δεν είναι εύκολο να καθοριστούν, να κωδικοποιηθούν και να κατηγοριοποιηθούν. Ωστόσο αρκετοί ερευνητές και οργανισμοί έχουν επιχειρήσει να ορίσουν την έννοια και να διαμορφώσουν ένα πλαίσιο αναφοράς για τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα. Στην παρούσα ενότητα θα χρησιμοποιήσουμε για να οριοθετήσουμε εννοιολογικά τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα το μοντέλο που παρουσίασαν σε μελέτη τους οι Binkley, Erstad, Herman, Raizen, Ripley, Miller-Ricci & Rumble (2012) σχετικά με τη διδασκαλία και την αξιολόγηση των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, καθώς και στην έρευνα που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο του Deusto της Ισπανίας. Οι ερευνητές, αφού μελέτησαν αναλυτικά προγράμματα και αξιολογικά πλαίσια από διαφορετικές χώρες, τα οποία κάνουν αναφορά στις δεξιότητες που είναι απαραίτητες στον 21^ο αιώνα, κατέληξαν σε μια λίστα δέκα (10) σημαντικών δεξιοτήτων. Οι δέκα αυτές δεξιότητες δίνουν έμφαση μεταξύ άλλων στην κριτική σκέψη, στην επικοινωνία, στη συνεργασία, στον πληροφοριακό και ψηφιακό εγγραμματοισμό, στην ικανότητα του υπεύθυνου πολίτη και στην προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα, ενώ σύμφωνα με το μοντέλο Deusto διακρίνονται σε εγκάρσιες, βασικές, εργαλειακές, συστημικές κ.α. Είναι σαφές ότι η καλλιέργεια αυτών των δεξιοτήτων προϋποθέτει ένα διαφορετικό περιβάλλον μάθησης και αξιολόγησης. Ένα τέτοιου είδους περιβάλλον μπορεί να δημιουργήσει η αυθεντική μάθηση. Στον χώρο της εκπαίδευσης, ο όρος αυθεντική μάθηση αναφέρεται σε μια ποικιλία εκπαιδευτικών τεχνικών και μαθησιακών περιβαλλόντων που εστιάζουν στη σύνδεση της γνώσης που αποκτούν οι μαθητές στο σχολείο με ζητήματα, προβλήματα και εφαρμογές του πραγματικού κόσμου.

Σκοπός:

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στην εννοιολογική αποσαφήνιση της έννοιας και του περιεχομένου των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα. Σκοπός της είναι αφενός να αναδείξει τη σημασία της καλλιέργειας των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα στον χώρο της εκπαίδευσης και αφετέρου να επισημάνει ότι η ανάπτυξη των ανωτέρω δεξιοτήτων προϋποθέτει ένα αυθεντικό πλαίσιο μάθησης και αξιολόγησης.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Με την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης συνεδρίας οι επιμορφούμενοι/ες θα είναι σε θέση να:

- ✓ να προσδιορίζουν το περιεχόμενο της έννοιας «δεξιότητα»
- ✓ περιγράφουν την έννοια «δεξιότητες του 21ου αιώνα»
- ✓ να διακρίνουν τα είδη δεξιοτήτων σύμφωνα με συγκεκριμένα μοντέλα
- ✓ να αντιληφθούν τη σημασία της καλλιέργειας των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.
- ✓ να αποσαφηνίσουν την έννοια «αυθεντική μάθηση» και «αυθεντική αξιολόγηση»

Ειδικότερα οι επιμορφούμενοι θα μπορέσουν να:

- αναγνωρίσουν τη σπουδαιότητα της καλλιέργειας των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.
- να ορίζουν το κάθε είδος δεξιότητας
- διακρίνουν τα είδη των δεξιοτήτων

- να συνδέουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων με την αυθεντική μάθηση και αξιολόγηση

Έννοιες κλειδιά:

Δεξιότητες 21ου Αιώνα, αυθεντική μάθηση, αυθεντική αξιολόγηση, κονστρουκτιβισμός, ενεργός πολίτης

Μέλη Συγγραφικής Ομάδας Βασικού Κειμένου Μελέτης

Αικατερίνη Κασμάτη

Καθηγήτρια

Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ)

1 ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Η τεχνολογική έκρηξη έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας και την καθημερινή ζωή. Στη σύγχρονη κοινωνία ολοένα και περισσότερο χρησιμοποιούμε τις ΤΠΕ για την αναζήτηση πληροφοριών, για να κάνουμε αγορές, να αναζητήσουμε μια θέση εργασίας, να μοιραστούμε απόψεις και να επικοινωνήσουμε με τους φίλους μας και τους συγγενείς μας. Στον χώρο της εργασίας μας χρησιμοποιούμε την τεχνολογία για να εργαστούμε σε ομάδες, να δημιουργήσουμε νέες ιδέες, προϊόντα και υπηρεσίες και να συνεργαστούμε με τους συναδέλφους μας. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να μπορούμε να ανταποκρινόμαστε με ευελιξία σε σύνθετα προβλήματα, να επικοινωνούμε αποτελεσματικά, να διαχειριζόμαστε την πληροφορία, να συνεργαζόμαστε για να βρίσκουμε λύσεις, να χρησιμοποιούμε αποτελεσματικά την τεχνολογία και να παράγουμε νέα γνώση.

Όλα τα προηγούμενα αποτελούν τις απαραίτητες δεξιότητες που απαιτεί η κοινωνία του 21^{ου} αιώνα. Ωστόσο και παρά τις αλλαγές που έχει επιφέρει η τεχνολογία στην εργασία και την καθημερινή ζωή, τα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα εξακολουθούν να είναι οργανωμένα και να λειτουργούν σύμφωνα με τις αρχές του περασμένου αιώνα. Ενώ η σύγχρονη επιχειρηματικότητα και η κοινωνική πρακτική απαιτούν ομαδική εργασία, επίλυση σύνθετων προβλημάτων και δημιουργία νέων ιδεών, οι παραδοσιακές πρακτικές διδασκαλίας και αξιολόγησης απαιτούν από τους μαθητές να εργάζονται ατομικά, να απομνημονεύουν γνώσεις και να αξιολογούνται σύμφωνα με το περιεχόμενο των σχολικών μαθημάτων, συχνά χωρίς να έχουν ευκαιρίες για ανατροφοδότηση.

Είναι επομένως απαραίτητες οι αλλαγές στο τι μαθαίνουν οι μαθητές, στο πώς μαθαίνουν, αλλά και στο πώς λειτουργούν τα σχολεία. Απαραίτητες είναι και οι αλλαγές στην αξιολόγηση και στη σύνδεσή της με τη διδασκαλία. Η αξιολόγηση έχει νόημα, όταν ενθαρρύνει τους μαθητές να μάθουν, όταν βοηθά τους εκπαιδευτικούς να βελτιώσουν την πρακτική τους και να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, όταν αποτιμά τόσο τη διαδικασία όσο και το αποτέλεσμα, όταν μετρά και παρακολουθεί την πρόοδο και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον η αξιολόγηση έχει νόημα όταν μπορεί να μετρήσει αποτελεσματικά τις κατάλληλες συνιστώσες. Για παράδειγμα, οι παραδοσιακές μέθοδοι αξιολόγησης δεν μπορούν να μετρήσουν τις δεξιότητες, τη γνώση, τις στάσεις και τα χαρακτηριστικά της αυτορυθμιζόμενης και συνεργατικής μάθησης που είναι αναγκαία για τη συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία του 21ου αιώνα. Επειδή οι δεξιότητες αυτές είναι πολλές φορές δύσκολο να αξιολογηθούν, τελικά αξιολογούνται όχι αυτές που είναι σημαντικές αλλά όσες είναι εύκολο να μετρηθούν, να αξιολογηθούν.

Τι εννοούμε, όμως, όταν λέμε δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα; Είναι απαραίτητο, να αποσαφηνίσουμε την έννοια και το περιεχόμενο των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα. Ο όρος δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα αναφέρεται σε ένα ευρύ σύνολο γνώσεων, δεξιοτήτων, πρακτικών εργασίας και χαρακτηριστικών που θεωρείται - από τους εκπαιδευτικούς, το σχολείο, τους φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, τους εργοδότες και από άλλους - ότι είναι καθοριστικής σημασίας για την επιτυχία σε συλλογικά προγράμματα, σε σύγχρονους χώρους εργασίας και γενικότερα στην επαγγελματική σταδιοδρομία. Σε γενικές γραμμές, οι δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα μπορούν να εφαρμοστούν σε όλες τις γνωστικές περιοχές και σε όλα τα σχολικά, επαγγελματικά και κοινωνικά πλαίσια.

Αν και ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως στον τομέα της εκπαίδευσης, δεν ορίζεται πάντα με σαφήνεια, γεγονός που οδηγεί συχνά σε σύγχυση και σε διαφορετικές ερμηνείες. Πολλές φορές χρησιμοποιούνται σχετικοί όροι, όπως διαθεματικές και διεπιστημονικές δεξιότητες ή εγκάρσιες δεξιότητες μεταξύ άλλων, οι οποίοι δεν είναι συνώνυμοι. Ωστόσο χάριν ευκολίας χρησιμοποιούνται κάτω από την ίδια ομπρέλα. Αρκετοί είναι οι ερευνητές και οι οργανισμοί που έχουν αποπειραθεί να προσδιορίσουν τον όρο

«δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα». Πλαίσιο αναφοράς για τον προσδιορισμό τους αποτελεί το μοντέλο των δεξιοτήτων που παρουσίασαν οι Binkley, Erstad, Herman, Raizen, Ripley, Miller-Ricci & Rumble (2012) σχετικά με τη διδασκαλία και την αξιολόγηση των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα. Οι ερευνητές μελέτησαν αναλυτικά προγράμματα και αξιολογικά πλαίσια από διαφορετικές χώρες, τα οποία κάνουν αναφορά στις δεξιότητες που είναι απαραίτητες στον 21^ο αιώνα.

Από την ανάλυση αυτή προέκυψε μια λίστα δέκα σημαντικών δεξιοτήτων απαραίτητων για τον 21^ο αιώνα. Παρόλο που υπάρχουν σημαντικές διαφορές στο πώς περιγράφονται οι δεξιότητες από χώρα σε χώρα η λίστα των δέκα δεξιοτήτων είναι αρκετά ευρεία και εκτενής, ώστε να περιλαμβάνει όλες τις διαφορετικές προσεγγίσεις. Διαστάσεις της κάθε δεξιότητας θεωρούνται η Γνώση, οι Δεξιότητες, οι Συμπεριφορές, οι Αξίες και οι Ηθικές Αρχές. Η Γνώση είναι η διάσταση που αναφέρεται στην εξειδικευμένη γνώση ή κατανόηση που απαιτείται για κάθε μία από τις δέκα δεξιότητες. Οι Δεξιότητες περιλαμβάνουν όλες τις ικανότητες, δεξιότητες και διαδικασίες, βάσει των οποίων έχει διαμορφωθεί το πλαίσιο των αναλυτικών προγραμμάτων και αποτελούν το κεντρικό σημείο στο οποίο θα πρέπει να εστιάσει η μάθηση. Οι Συμπεριφορές, οι Αξίες και οι Ηθικές Αρχές αναφέρονται σε συμπεριφορές και στάσεις που πρέπει να επιδεικνύουν οι μαθητές σε σχέση με την κάθε μία από τις δέκα δεξιότητες. Οι δέκα δεξιότητες κατηγοριοποιούνται στις εξής τέσσερις κατηγορίες: 1) Τρόποι σκέψης, 2) Τρόποι εργασίας, 3) Εργαλεία εργασίας και 4) Ζώντας στον κόσμο.

Οι **δέκα** δεξιότητες του 21ου αιώνα σύμφωνα με το μοντέλο των Binkley, Erstad, Herman, Raizen, Ripley, Miller-Ricci & Rumble (2012).

Τρόποι Σκέψης

1. Δημιουργικότητα και καινοτομία.
2. Κριτική σκέψη, επίλυση προβλημάτων, λήψη αποφάσεων.
3. Μαθαίνω πώς να μαθαίνω, μεταγνώση.

Τρόποι Εργασίας

4. Επικοινωνία.
5. Συνεργασία (ομαδική εργασία).

Εργαλεία Εργασίας

6. Πληροφοριακός εγγραμματισμός (περιλαμβάνει έρευνα πηγών, τεκμηρίων κ.λπ.).
7. Ψηφιακός εγγραμματισμός.

Ζώντας στον Κόσμο

8. Ιδιότητα του πολίτη, τοπική και διεθνής.
9. Ζωή και καριέρα.
10. Προσωπική και κοινωνική ευθύνη, συμπεριλαμβάνει πολιτιστική συνειδητότητα και ικανότητα

Οι τρόποι σκέψης αναφέρονται στις δεξιότητες που δίνουν έμφαση στην ανώτερη σκέψη, στην ανάκληση και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Οι τρόποι εργασίας αναφέρονται στις δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας οι οποίες πρέπει να είναι ιδιαίτερα εξελιγμένες. Η επικοινωνία θα πρέπει να είναι ταχύτατη, περιεκτική και να λαμβάνει υπόψη τις πολιτιστικές διαφορές. Τα εργαλεία εργασίας αφορούν τον πληροφοριακό και ψηφιακό εγγραμματισμό και αποτελούν το μέλλον της σύγχρονης

κοινωνίας μας. Η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει την Ικανότητα του υπεύθυνου πολίτη, την Ζωή και την Καριέρα, αλλά και την Προσωπική και Κοινωνική Υπευθυνότητα

Είναι σαφές ότι η καλλιέργεια των δεξιοτήτων που αναφέρθηκαν προϋποθέτει ένα διαφορετικό περιβάλλον μάθησης και αξιολόγησης. Ένα τέτοιου είδους περιβάλλον μπορεί να δημιουργήσει η αυθεντική μάθηση. Στον χώρο της εκπαίδευσης, ο όρος αυθεντική μάθηση αναφέρεται σε μια ποικιλία εκπαιδευτικών τεχνικών που εστιάζουν στη σύνδεση των γνώσεων που αποκτούν οι μαθητές στο σχολείο με ζητήματα, προβλήματα και εφαρμογές του πραγματικού κόσμου. Η αυθεντική μάθηση αντανακλά την πολυπλοκότητα και την ασάφεια της πραγματικής ζωής. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, η αυθεντική μάθηση σχεδιάζεται με βάση ανοιχτές ερωτήσεις ή πραγματικά προβλήματα που μπορούν να επιλυθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Επιπλέον η αυθεντική μάθηση στηρίζεται σε μια διεπιστημονική και διαθεματική προσέγγιση αφενός γιατί η πραγματική ζωή, η κατανόηση και η γνώση δεν μπορούν να «τεμαχιστούν» σε γνωστικές περιοχές και αφετέρου γιατί οι μαθητές πρέπει να διαθέτουν πολλαπλές δεξιότητες και γνώσεις από διαφορετικές γνωστικές περιοχές ώστε να τις χρησιμοποιήσουν σε οποιοδήποτε πλαίσιο. Σε γενικές γραμμές, η αυθεντική μάθηση έχει σκοπό να ενθαρρύνει τους μαθητές να σκέφτονται, να εγείρουν δύσκολα ερωτήματα, να εξετάζουν πολλαπλές μορφές τεκμηρίων, να διερευνούν αντιφάσεις και να επιλύουν πραγματικά προβλήματα και καταστάσεις (Herrington, J., Oliver, R. & Reeves, T. C. 2003).

Η αυθεντική μάθηση είναι κεντρική ιδέα σε εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που ζητούν από τα σχολεία να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στις δεξιότητες που χρησιμοποιούνται σε όλες τις γνωστικές περιοχές και οι οποίες είναι απαραίτητες για τους μαθητές καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Είναι, επίσης, κεντρική ιδέα σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες θέτουν σε αμφισβήτηση τις γνώσεις που αποκτούν οι μαθητές και τις μεθόδους που χρησιμοποιούν παραδοσιακά οι εκπαιδευτικοί και οι οποίες καλούν τα σχολεία να εξοπλίσουν τους μαθητές με γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις απαραίτητες για τους εργασιακούς χώρους του 21ου αιώνα. Καθώς οι απαιτήσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της εργασίας γίνονται ολοένα και πιο ανταγωνιστικές, σύνθετες και τεχνικές οι μαθητές έχουν ανάγκη από τις δεξιότητες που παρέχει η αυθεντική μάθηση ώστε να μεταβούν με επιτυχία στην ενήλικη ζωή και στην αγορά εργασίας.

Η έκκληση για «πιο αυθεντική μάθηση» στην εκπαίδευση είναι, σε γενικές γραμμές, μια απάντηση στην αντίληψη ότι πολλά σχολεία δεν αποδίδουν τη δέουσα προσοχή στην ανάπτυξη των νοητικών ικανοτήτων, των πρακτικών δεξιοτήτων, των πρακτικών εργασίας, και άλλων χαρακτηριστικών που απαιτούνται για τη μετάβαση στη ζωή των ενηλίκων. Με άλλα λόγια, η έννοια της «αυθεντικής μάθησης» σχετίζεται με ευρύτερες δημόσιες συζητήσεις σχετικά με το τι πρέπει να διδάσκει το σχολείο και ποιος πρέπει να είναι ο σκοπός της εκπαίδευσης.

Η αυθεντική μάθηση και η αξιολόγηση στηρίζεται στη θεωρία του «κοινωνικού εποικοδομητισμού» (social constructivism), σύμφωνα με την οποία δίνεται έμφαση στον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης και ο μαθητής οικοδομεί δημιουργώντας αυθεντικές δραστηριότητες που έχουν νόημα και προσιδιάζουν σε πραγματικές συνθήκες. Συμμετέχοντας ο μαθητής σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων μαζί με άλλους μαθητές, εσωτερικεύει ή οικειοποιείται τα γνωστικά αποτελέσματα της ομαδικής εργασίας, εφαρμόζει καινούριες στρατηγικές και γνωρίζει με διαφορετικό τρόπο τον κόσμο και την κουλτούρα (Woolfolk, 2008).

Η αυθεντική μάθηση και αξιολόγηση συνδέεται με διδακτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις όπως αυτές της εξατομικευμένης μάθησης, της κοινότητας μάθησης ή του σχεδίου εργασίας. Έχει σχέση με τα κινήματα «της κριτικής σκέψης» και της «ολιστικής ανάπτυξης της γνώσης», όπου στο επίκεντρο τοποθετείται η διδασκαλία με στόχο την κατανόηση (Blythe, 1998 ; Bruner, 1997 ; Wiggins & McTighe, 1998 ; Κουλουμπαρίση, 2003).

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η αξιολόγηση θεωρείται ότι: α) αποτελεί συνευθύνη δασκάλου και μαθητών και β) ότι πρέπει να αποβλέπει στην αποτίμηση των γνώσεων του μαθητή και των ικανοτήτων του να αξιοποιεί τις γνώσεις αυτές σε πραγματικές καταστάσεις (Κουλουμπαρίτση & Ματσαγγούρας, 2004). Σύμφωνα με τον Wiggins (1994), η αξιολογική διαδικασία χαρακτηρίζεται αυθεντική, όταν αξιολογείται η ικανότητα του μαθητή πάνω σε χρήσιμες, νοητικές, καθημερινές δράσεις. Θεωρούμενη ως δυναμική μορφή αξιολόγησης εστιάζει στις ικανότητες και δεξιότητες που ένα δυναμικό μαθησιακό περιβάλλον καλλιεργεί στους μαθητές κατά τη διάρκεια της μαθησιακής τους πορείας (Κασιμάτη, 2005). Τέτοιου είδους ικανότητες και δεξιότητες είναι:

- Γνωστικές δεξιότητες: επίλυση προβλημάτων, κριτική σκέψη, διατύπωση ερωτήσεων, εύρεση πληροφοριών, κριτική παρατήρηση, αποτελεσματική χρήση πληροφοριών, έρευνα, κατασκευή, επινόηση, ανάλυση και παρουσίαση δεδομένων, επικοινωνία, προφορική και γραπτή έκφραση.
- Μετα-γνωστικές δεξιότητες: αναστοχασμός και αυτοαξιολόγηση.
- Κοινωνικές δεξιότητες: καθοδήγηση, συζήτηση και διάλογο, πειθώ, συνεργασία και εργασία σε ομάδες.
- Δεξιότητες που αφορούν τη διαχείριση του συναισθηματικού τομέα: εμμονή στον στόχο, κίνητρα, υπευθυνότητα, προσαρμοστικότητα, ικανότητα να χειρίζεται καταστάσεις προβληματισμού.

Οι σχολικές μονάδες, επομένως, και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν την αυθεντική μάθηση για να ενθαρρύνουν ή να διευκολύνουν την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα.

Τα κρίσιμα επομένως ερωτήματα που τίθενται είναι τα εξής:

- Με επίκεντρο τη γνώση: Τι πρέπει να διδαχθούν οι μαθητές για να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας και στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται;
- Με επίκεντρο τον μαθητή: Πώς μπορούν οι νέες πληροφορίες να συνδεθούν με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις, αξίες, ενδιαφέροντα, δεξιότητες και γνώσεις των μαθητών, έτσι ώστε να κατανοούν και να χρησιμοποιούν με ευελιξία ό, τι γνωρίζουν;
- Με επίκεντρο την κοινότητα: Πώς μπορούν να αναπτυχθούν κοινότητες μαθητών που να συνεργάζονται στην κατασκευή νέας γνώσης για το κοινό καλό; Πώς μπορούν να διευρυνθούν οι ευκαιρίες μάθησης ώστε να συνδέονται με δραστηριότητες μέσα και έξω από το σχολείο;
- Με επίκεντρο την αξιολόγηση: Πώς μπορούμε να αναπτυχθούν συχνές και χρήσιμες ευκαιρίες για τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς, τα εκπαιδευτικά συστήματα και τα κράτη να αξιολογούν την πρόοδο που κάνουν στις δεξιότητες του 21ου αιώνα;

2 Μάθηση βασισμένη στις δεξιότητες (Competence-based learning, CBL)

Στην παγκόσμια διακήρυξη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα (1998), η UNESCO περιγράφει την κατάσταση, δηλώνοντας ότι: «Το δεύτερο μισό αυτού του αιώνα θα μείνει στην ιστορία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως την περίοδο της πιο θεαματικής επέκτασής του: αύξηση πάνω από έξι φορές στις εγγραφές σπουδαστών παγκοσμίως, από 13 εκατομμύρια το 1960 σε 82 εκατομμύρια το 1995. Αλλά είναι επίσης η περίοδος κατά την οποία το χάσμα μεταξύ βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών, αναπτυσσόμενων χωρών και ιδίως των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών όσον αφορά στην πρόσβαση και τους πόρους για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα, που είναι ήδη τεράστιο, καθίσταται ακόμα ευρύτερο. Ήταν επίσης περίοδος αυξημένης κοινωνικοοικονομικής διαστρωμάτωσης και μεγαλύτερης διαφοράς στις εκπαιδευτικές ευκαιρίες εντός των χωρών, ακόμα και σε μερικά από τα πιο ανεπτυγμένα και πλουσιότερα έθνη». Στο κείμενο αυτό μπορούμε να δούμε το μεγάλο παράδοξο της εποχής μας. Όσο πιο ανεπτυγμένη και ευρέως διαδεδομένη είναι η τριτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο μεγαλύτερο είναι το

χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών. Αυτό σημαίνει ότι η πρόοδος στην επιστήμη και τη γνώση δεν κατανέμεται δίκαια. Είναι σαφές ότι τα πανεπιστήμια πρέπει να σταθούν αρωγοί στην ευαισθητοποίηση αυτού του παγκόσμιου φαινομένου. Είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση και η κοινωνική δέσμευση των φοιτητών ώστε να εναποθέσουν τις ικανότητές και τις δεξιότητές τους στην υπηρεσία των άλλων, αντί να τις χρησιμοποιήσουν μόνο για δικό τους όφελος ή στην υπηρεσία των παντοδύναμων εταιρειών.

Σε αυτό το πλαίσιο της επιστημονικής πρόοδου, της ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών, των επιταχυνόμενων αλλαγών στις επικοινωνίες, της αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης, της προτεραιότητας που αποδίδεται στα οικονομικά κριτήρια και τον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών διαφορετικών ηπείρων, η ΕΕ δημιούργησε ένα πρόγραμμα που αποσκοπεί στη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (European Higher Education Area - EHEA). Στόχος του είναι να εξασφαλίσει ότι τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια έχουν τα δικά τους μοναδικά χαρακτηριστικά και είναι σε θέση να ανταγωνίζονται τα καλύτερα πανεπιστήμια σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου. Για το σκοπό αυτό, καθορίστηκε και διατυπώθηκε ένα κοινό πανεπιστημιακό πλαίσιο που θα τονώσει τη συνεργασία και τη συλλογικότητα μεταξύ των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και θα διευκολύνει τις ανταλλαγές και την κινητικότητα καθηγητών και σπουδαστών, εναρμονίζοντας συγχρόνως και τα διδακτικά συστήματα. Διαμορφώθηκε, λοιπόν, μια συμφωνία η οποία έγινε αποδεκτή από τη συντριπτική πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με το τι θα πρέπει να είναι ο Ευρωπαϊκός χώρος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Από παιδαγωγικής άποψης, το κυριότερο χαρακτηριστικό είναι η αποδοχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως μάθηση βασισμένη στις δεξιότητες. Αυτή η εκπαίδευση είναι μια μαθησιακή διαδικασία που επικεντρώνεται γύρω από την ικανότητα και την ευθύνη κάθε φοιτητή και την ανάπτυξη της αυτονομίας και της αυτοδυναμίας του. Η μάθηση βάσει δεξιοτήτων (CBL), απαιτεί αρχικά τον προσδιορισμό των απαραίτητων δεξιοτήτων στον σημερινό κόσμο. Τα πανεπιστήμια σε συνεργασία με εταιρικούς και επαγγελματικούς φορείς παρουσίασαν μια πρόταση για τις γενικές δεξιότητες. Η CBL αποσκοπεί στην ανάπτυξη των απαραίτητων γενικών ή εγκάρσιων (εργαλειικών, διαπροσωπικών και συστημικών) δεξιοτήτων και των ειδικών δεξιοτήτων που σχετίζονται με κάθε επάγγελμα. Στόχος είναι να εφοδιάσει τους φοιτητές με επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και επιπλέον να τους δώσει τη δυνατότητα να εφαρμόσουν αυτές τις γνώσεις σε ποικίλα πολύπλοκα πλαίσια.

Κύρια στοιχεία στη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης

Στο σύστημα αυτό οι δεξιότητες αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο. Το πρόγραμμα σπουδών διατυπώνεται και προσδιορίζεται με όρους γενικών ή εγκάρσιων δεξιοτήτων και ειδικών δεξιοτήτων. Τα τέσσερα θεμελιώδη στοιχεία της διαδικασίας διδασκαλίας-μάθησης που οδηγούν στην επίτευξη των δεξιοτήτων είναι:

1. Στρατηγική και μεθοδολογίες διδασκαλίας-μάθησης
2. Μορφές
3. Έλεγχος
4. Αξιολόγηση

1. Στρατηγική και μεθοδολογίες

Στρατηγική σημαίνει σχεδιασμός μιας ρυθμιζόμενης διαδικασίας που αποτελείται από ένα σύνολο διαδικασιών και κανόνων για τη λήψη σωστών αποφάσεων σε κάθε κατάσταση, ανάλογα με τους στόχους που έχουν τεθεί, ενσωμάτωση κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών και προσαρμογή αυτών στον

επιτρεπτό χρόνο. Για κάθε θέμα στο πρόγραμμα σπουδών, ο καθηγητής πρέπει να καθορίσει τη στρατηγική διδασκαλίας-μάθησης που έχει σχεδιάσει με τους ακόλουθους όρους:

- Η **στρατηγική** διδασκαλίας-μάθησης πρέπει να εξασφαλίσει ότι οι φοιτητές θα αποκτήσουν τις γενικές και ειδικές δεξιότητες του θέματος.
- Πρέπει να προσδιορίζονται οι επιλεγμένες **μέθοδοι και τεχνικές** διδασκαλίας (διαλέξεις και επεξηγήσεις, μελέτη εγγράφων, μελέτη περιπτώσεων, projects, επίλυση προβλημάτων, δυναμική των ομάδων, συζήτηση, παράδοση εργασιών).
- Πρέπει να προσδιορίζονται τα **μέσα** (χωροταξικά, υλικά, οπτικοακουστικά, ηλεκτρονικοί υπολογιστές και αλλά) που θα υποστηρίξουν τη διδασκαλία-μάθηση.
- Πρέπει να υπολογιστεί το συνολικό χρονικό διάστημα που αναμένεται οι φοιτητές να αφιερώσουν σε κάθε μία από τις κύριες πτυχές του θέματος, τόσο εντός όσο και εκτός τάξης. Αυτή η χρονική εκτίμηση πρέπει να προσδιορίζεται με βάση τις πιστωτικές μονάδες ECTS που έχουν ανατεθεί στο θέμα (1 ECTS ισοδυναμεί με 25 ώρες εργασίας από την πλευρά του φοιτητή), λαμβάνοντας υπόψη ότι το σύνολο πρέπει να περιλαμβάνει όλη την εργασία που πρέπει να ολοκληρώσει ο φοιτητής για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις (συμπεριλαμβανομένων της παρακολούθησης διαλέξεων, της ατομικής και ομαδικής εργασίας στην τάξη, της συλλογής πληροφοριών, της ανάγνωσης, της ατομικής μελέτης, της προετοιμασίας ατομικής και ομαδικής εργασίας, της σύνταξης δοκιμίου, των φροντιστηρίων, της μελέτης για τις εξετάσεις).

Οι διάφορες μορφές περιλαμβάνουν διαλέξεις, σεμινάρια και εργαστήρια, ασκήσεις, εξωτερική πρακτική και κατάρτιση, φροντιστήρια, ομαδική και ατομική εργασία. Οι μέθοδοι διδασκαλίας που αναλύονται είναι: επεξηγηματική μέθοδος, μελέτη περίπτωσης, ασκήσεις και επίλυση προβλημάτων, μάθηση βάσει προβλήματος, μάθηση προσανατολισμένη στο έργο, συνεργατική μάθηση, μαθησιακό συμβόλαιο.

2. Μορφές

Σε αυτό το μοντέλο, οι μορφές είναι οι γενικοί τρόποι οργάνωσης της διαδικασίας διδασκαλίας-μάθησης. Βασικά, εξετάζονται τρεις βασικές μορφές: πλήρης φοίτηση, μερική φοίτηση και διαδικτυακές σπουδές.

- Στην περίπτωση της πλήρους φοίτησης, οι φοιτητές πρέπει να παρακολουθούν τα μαθήματα τακτικά. Η τάξη είναι ο θεμελιώδης μαθησιακός χώρος, αν και συμπληρώνεται από άλλους εξωτερικούς χώρους και ώρες, όπως εργαστήρια, ατομική ή ομαδική μελέτη εκτός τάξης, βιβλιοθήκη κ.λπ.
- Μερική φοίτηση σημαίνει ότι η διά ζώσης παρακολούθηση του φοιτητή συμπληρώνεται με εικονική διδασκαλία. Τα πανεπιστήμια προσφέρουν όλο και περισσότερο μαθήματα σε απευθείας σύνδεση ή τουλάχιστον σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες που επιτρέπουν στους φοιτητές να εργάζονται και να παρουσιάζουν την εργασία από το σπίτι τους ή από χώρους έξω από την τάξη.
- Οι διαδικτυακές σπουδές απαιτούν ηλεκτρονικό εξοπλισμό, εικονική επίβλεψη και υποστήριξη εκ μέρους της σχολής.

3. Επίβλεψη της μάθησης

Η επίβλεψη της μάθησης των φοιτητών αποτελεί ένα από τα κύρια κλειδιά του νέου συστήματος και περιλαμβάνει ατομικά και/ή ομαδικά σεμινάρια, διόρθωση εκθέσεων και project, αξιολόγηση παρουσιάσεων σχετικά με ολοκληρωμένα ή μερικά project, ανατροφοδότηση σχετικά με ασκήσεις και επίλυση προβλημάτων ή επίλυση υποθέσεων κ.λπ. Εν ολίγοις, μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιαδήποτε

διαδικασία που παρέχει ανατροφοδότηση στους φοιτητές σχετικά με την πρόοδό τους ή που οδηγεί στην αυτοαξιολόγηση τους ή στον προβληματισμό σχετικά με την πορεία των σπουδών και της ακαδημαϊκής εργασίας τους. Η παρακολούθηση μπορεί να γίνει είτε στην τάξη είτε στο διαδίκτυο, μέσω φροντιστηρίων, χαρτοφυλακίων ή άλλων μέσων.

Σκοπός της επίβλεψης, εκτός από την παρακολούθηση της προόδου των φοιτητών, είναι η αξιολόγηση και η παροχή συμβουλών, με στόχο την απαραίτητη καθοδήγηση για τη διόρθωση λαθών ή την παροχή βοήθειας στους φοιτητές ώστε να ξεπεράσουν εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίζουν. Η επίβλεψη και τα όσα αυτή συνεπάγεται στα πλαίσια της ατομικής καθοδήγησης και ελέγχου θα πρέπει σταδιακά να μειωθεί καθώς οι φοιτητές προχωρούν από έτος σε έτος. Η αυτονομία που αποκτάται είναι μια σταθερή διαδικασία, οπότε από τη στιγμή που οι φοιτητές φτάνουν στο τελευταίο έτος θα πρέπει να επιτύχουν το υψηλότερο δυνατό επίπεδο αυτονομίας. Επομένως, καμία τυποποιημένη συμβουλή δεν ισχύει για όλες τις καταστάσεις και εξαρτάται από τους διδάσκοντες να προσαρμόσουν την καθοδήγηση που προσφέρουν ανάλογα με την ωριμότητα και το έτος σπουδών των φοιτητών.

4. Αξιολόγηση

Το σύστημα αξιολόγησης για κάθε θέμα πρέπει να αναπτυχθεί πλήρως από τον καθηγητή και να παρουσιαστεί στους φοιτητές στον Εκπαιδευτικό Οδηγό. Το πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να συνοψίζει τουλάχιστον τις πτυχές του συστήματος αξιολόγησης που αφορούν στο βαθμό προόδου των μαθητών στις μαθησιακές δεξιότητες και πώς αυτό αντικατοπτρίζεται στον τελικό βαθμό. Πρέπει να προσδιοριστούν τα εξής:

- 1. Τι** πρόκειται να αξιολογηθεί, δηλαδή οι Ειδικές και Γενικές Δεξιότητες στις οποίες εργάστηκε η τάξη. Κατόπιν, στον Εκπαιδευτικό Οδηγό, ο καθηγητής πρέπει να αναφέρει τους δείκτες αξιολόγησης για κάθε μία από τις δεξιότητες. Αυτοί οι δείκτες παρέχουν ενδείξεις προοδευτικής επάρκειας σε κάθε γενική και ειδική δεξιότητα.
- 2. Πώς** θα αξιολογηθούν αυτές οι δεξιότητες, δηλαδή τα μέσα και οι τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη συνεχή αξιολόγηση και στο τέλος της διαδικασίας (τελική αξιολόγηση). Μια πληθώρα τεχνικών θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να ταιριάζει με τη φύση των δεξιοτήτων που καλλιεργήθηκαν (π.χ. εξετάσεις, ανάλυση των εργασιών, προφορικές παρουσιάσεις, παρατήρηση συμπεριφοράς κ.λπ.)
- 3. Οι φοιτητές** πρέπει να ενημερώνονται για τα κριτήρια που θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της μάθησης και για τη βαρύτητα αυτών των κριτηρίων στον τελικό βαθμό. Το σύστημα βαθμολόγησης θα πρέπει να αντανακλά μια ισορροπημένη κατανομή μεταξύ των διαφόρων δεξιοτήτων που καλλιεργούνται και των διαφόρων τεχνικών που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του τελικού βαθμού.

Η CBL απαιτεί ένα ποικίλο σύστημα αξιολόγησης, δεδομένου ότι κάθε δεξιότητα αποτελείται από πολύ διαφορετικά στοιχεία που μπορούν να αξιολογηθούν σωστά μέσω μιας σειράς διαδικασιών. Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων απαιτεί διαφορετικές τεχνικές και διαδικασίες ανάλογα με το τι θα αξιολογηθεί. Ένα ερώτημα είναι η αξιολόγηση της γνώσης, όπου οι τεχνικές που πρέπει να χρησιμοποιηθούν μπορούν να περιλαμβάνουν τεστ με ερωτήσεις ανάπτυξης, τεστ με ερωτήσεις σύντομης απάντησης ή πολλαπλής επιλογής). Ένα ακόμα ερώτημα σχετίζεται με την αξιολόγηση των στάσεων και των αξιών (γίνεται μέσω τεχνικών παρατήρησης, αυτοαξιολόγησης, κλίμακες στάσεων κ.λπ.). Επιπλέον, υπάρχει αξιολόγηση της ικανότητας συμπεριφοράς (εφαρμογή της γνώσης σε συγκεκριμένες καταστάσεις, συγγραφή συγκεκριμένων τύπων δοκιμών, ανάπτυξη διαφορετικών τύπων σκέψης π.χ. ανάλυση, σύνθεση, σύγκριση, κριτική σκέψη, δημιουργική, συγκριτική σκέψη κ.λπ.).

Αυτό που είναι πραγματικά σημαντικό για την αξιολόγηση των φοιτητών είναι η συνέπεια μεταξύ της προόδου που πρέπει να αξιολογηθεί και της διαδικασίας που επιλέγεται για το σκοπό αυτό. Περιστασιακά συμβαίνει ένας καθηγητής να χρησιμοποιεί μια διαδικασία που δεν είναι χρήσιμη για την αξιολόγηση αυτού που πραγματικά θέλει να αξιολογήσει. Αυτό μπορεί να συμβεί είτε λόγω έλλειψης εξοικείωσης με πιο κατάλληλες τεχνικές είτε επειδή ορισμένες μορφές προόδου ή δεξιοτήτων είναι πιο δύσκολο να εκτιμηθούν ή απαιτούν περισσότερο χρόνο και προσπάθεια. Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των γενικών δεξιοτήτων, είναι καθοριστικής σημασίας για τον προσδιορισμό της εγκυρότητας της διαδικασίας διδασκαλίας-μάθησης, καθώς τα αποτελέσματα θα εξαρτηθούν από το τι και πώς μετρείται.

Χαρακτηριστικά γενικών δεξιοτήτων

Οποιαδήποτε θεωρητική ή εννοιολογική βάση για τον ορισμό και την επιλογή γενικών δεξιοτήτων επηρεάζεται από ατομικές και κοινωνικές ιδέες και από τις εκάστοτε πολιτικές και οικονομικές ή κοινωνικές συνθήκες. Η επιλογή των δεξιοτήτων πραγματοποιείται σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια.

- **Οι γενικές δεξιότητες είναι σύμφωνες με τις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αξιών.** Σήμερα, οι πολιτιστικοί, θρησκευτικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί τονίζουν την ανάγκη προώθησης των δημοκρατικών αξιών, του σεβασμού των ιδεών και των πεποιθήσεων των ανθρώπων, του σεβασμού προς άλλους πολιτισμούς και έθιμα κ.λπ.
- **Οι εγκάρσιες δεξιότητες αναπτύσσουν ατομική ικανότητα για μια καλή, επιτυχημένη ζωή.** Οι βασικές δεξιότητες θα πρέπει να αναπτύξουν περαιτέρω τα βασικά προσόντα που βοηθούν τους ανθρώπους να ικανοποιήσουν τις ατομικές τους ανάγκες. Πρέπει να περιλαμβάνουν την έννοια της επιτυχούς ζωής των υγιών σχέσεων με τους άλλους, τη φύση και την κοινωνία.
- **Οι γενικές δεξιότητες δεν είναι ασυμβίβαστες με την ατομική και κοινωνική ποικιλομορφία.** Η προσέγγιση των δεξιοτήτων θεωρεί δεδομένο ότι τόσο τα άτομα όσο και οι κοινωνίες είναι μοναδικά και έχουν διαφορετικό τρόπο ζωής, έθιμα και προοπτικές της ζωής. Η ανάπτυξη και η εφαρμογή των δεξιοτήτων μπορούν να λάβουν πολλές μορφές ανάλογα με τους ατομικούς και κοινωνικούς παράγοντες.
- **Οι γενικές δεξιότητες ενσωματώνουν τις ανθρώπινες δεξιότητες.** Μια γενική ή εγκάρσια δεξιότητα δεν πρέπει να αποσυνδέει τη γνώση των αξιών και των στάσεων από τη χρήση τους. Αντίθετα, πρέπει να ενσωματώσει τη γνώση με προσωπικές και πολιτικές δεξιότητες και να την εξετάσει από ηθική και κοινωνική άποψη. Μαθαίνουμε και αναπτύσσουμε όχι μόνο να ωφελούμε τον εαυτό μας αλλά και να συμβάλουμε στην ανάπτυξη και την ευημερία των άλλων.
- **Οι δεξιότητες αναπτύσσουν ατομική αυτονομία.** Ένα ικανό άτομο είναι σαφώς εκείνο που μπορεί να ζήσει, να εργαστεί και να ακολουθήσει μια καριέρα με αυτονομία. Οι δεξιότητες πρέπει να βοηθούν τους ανθρώπους να αποκτήσουν τον υψηλότερο βαθμό ατομικής αυτονομίας, αυτοπεποίθησης και ικανότητας λήψης αποφάσεων.
- **Οι δεξιότητες ενισχύουν τη σημασία της μάθησης.** Οι δεξιότητες φέρουν τη δυνατότητα μαθαίνω να μαθαίνω, η οποία αποτελεί τη βάση για την απόκτηση και ανάπτυξη οποιασδήποτε δεξιότητας.

Βασικά εννοιολογικά χαρακτηριστικά των γενικών δεξιοτήτων

Τα αναλυτικά χαρακτηριστικά που φαίνονται συναφή με μια πολυεπιστημονική προσέγγιση των γενικών δεξιοτήτων σε ένα διεθνές πλαίσιο αναφέρονται παρακάτω:

1. **Οι γενικές δεξιότητες είναι πολυλειτουργικές.** Η έννοια της γενικής δεξιότητας επικαλείται μόνο για να προσδιορίσει τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κάλυψη μιας σειράς διαφορετικών και σημαντικών απαιτήσεων στην καθημερινή, επαγγελματική και κοινωνική ζωή. Απαιτούνται γενικές δεξιότητες για την επίτευξη διαφορετικών, σημαντικών στόχων και την επίλυση πολλαπλών προβλημάτων σε διάφορα πλαίσια. Στο μοντέλο που προτείνεται εδώ, τα πλαίσια αυτά διακρίνονται ανάλογα με τα επίπεδα των δεξιοτήτων. Το πρώτο επίπεδο αναφέρεται πάντοτε στο πιο κοντινό πλαίσιο, στην οικογένεια και στην καθημερινή ζωή του ατόμου. Αντιθέτως, το τρίτο επίπεδο αναφέρεται σε ένα πλαίσιο στο οποίο κάποιος καλείται να ενεργεί σε πολύπλοκες καταστάσεις ή περιστάσεις.
2. **Οι γενικές δεξιότητες είναι εγκάρσιες σε όλους τους κοινωνικούς τομείς.** Ο όρος εγκαρσιότητα υποδηλώνει ότι οι δεξιότητες καλύπτουν διάφορους τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης. Επομένως οι γενικές δεξιότητες έχουν σημασία για την αποτελεσματική συμμετοχή όχι μόνο στο σχολείο και την αγορά εργασίας, αλλά και στην πολιτική διαδικασία, τα κοινωνικά δίκτυα και τις διαπροσωπικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένης της οικογενειακής ζωής και γενικότερα στην ανάπτυξη αίσθησης προσωπικής ευημερίας.
3. **Οι γενικές δεξιότητες αναφέρονται σε υψηλότερη τάξη πνευματικής πολυπλοκότητας.** Οι δεξιότητες θα πρέπει να διεγείρουν την ανάπτυξη υψηλότερων επιπέδων σκέψης και πνευματικής πολυπλοκότητας, όπως κριτικής και αναλυτικής σκέψης, και να προωθούν την ανάπτυξη των υψηλότερων δυνατών στάσεων και αξιών.
4. **Οι γενικές δεξιότητες είναι πολυδιάστατες.** Προτείνονται πέντε διαστάσεις που μας επιτρέπουν να αναγνωρίσουμε μια επαρκή σύνθεση γενικών δεξιοτήτων:
 - Αναγνώριση και ανάλυση προτύπων, καθιέρωση αναλογιών μεταξύ γνώριμων και νέων καταστάσεων (**διαχείριση της πολυπλοκότητας**).
 - Αντίληψη των καταστάσεων, διακρίνοντας μεταξύ σχετικών και άσχετων χαρακτηριστικών (**αντιληπτική διάσταση**).
 - Επιλογή κατάλληλων μέσων για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, την εκτίμηση των διαφόρων δυνατοτήτων που προσφέρονται, τη λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή τους (**κανονιστική διάσταση**).
 - Ανάπτυξη κοινωνικού προσανατολισμού, εμπιστοσύνη σε ανθρώπους, κατανόηση των θέσεων των άλλων (**συνεταίριστική διάσταση**).
 - Κατανόηση του τι συμβαίνει στο άτομο και στους άλλους στη ζωή, βλέποντας και περιγράφοντας τον κόσμο και την πραγματική και επιθυμητή θέση του σε αυτόν (**αφηγηματική διάσταση**).

Βασικές δεξιότητες

Οι δεξιότητες αναγνωρίζονται ως βασικές όταν πληρούν τα τέσσερα βασικά εννοιολογικά χαρακτηριστικά που αναφέρονται παραπάνω. Αυτές οι δεξιότητες περιλαμβάνουν την κρίσιμη και αντανάκλαστική σκέψη, τις δεξιότητες πληροφορικής, την εργασία σε ετερογενείς ομάδες, τον προσανατολισμό της μάθησης, την επικοινωνία, την εφαρμογή της μαθηματικής σκέψης και τη δυνατότητα επίλυσης προβλημάτων. Αυτές είναι οι βασικές δεξιότητες που ενσωματώνονται σε ένα μεγάλο αριθμό πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία επιλέγουν συνήθως από οκτώ έως δώδεκα βασικές δεξιότητες. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ορισμένα από τα πανεπιστήμια που αναλύθηκαν. Κάθε ένα επιλέγει τις δεξιότητες που θεωρεί πιο σημαντικές για τους φοιτητές του, λαμβάνοντας υπόψη τα μαθήματα που διδάσκει. Παρακάτω παρατίθενται οι δεκατρείς δεξιότητες που

εμφανίζονται συχνότερα στα περισσότερα πανεπιστήμια που μελετήθηκαν. Καταγράφονται με σειρά συχνότητας:

1. Δεξιότητες γραπτής επικοινωνίας και παρουσίασης (συγγραφή δοκιμίου & έκθεσης, ορθογραφία, γραμματική, σημειώσεις κ.λπ.)
2. Δεξιότητες προφορικής επικοινωνίας και παρουσίασης (ακρόαση, προφορική έκφραση, χρήση τηλεφώνου κ.λπ.)
3. Δεξιότητες πληροφορικής
4. Διαχείριση πληροφοριών (επεξεργασία και διαχείριση πληροφοριών)
5. Ομαδική εργασία
6. Ικανότητα επίλυσης προβλημάτων
7. Μαθαίνω πως να μαθαίνω (αποτελεσματική μάθηση, δια βίου μάθηση, στρατηγικές μάθησης, ευαισθητοποίηση για ατομικές ικανότητες μάθησης)
8. Δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης (ανθρώπινες σχέσεις, διαπροσωπικές σχέσεις, διαπροσωπική κατανόηση, ικανότητα δημιουργίας σχέσεων κ.λπ.)
9. Συνεργατική μάθηση και εργασία (συνεργασία με άλλους)
10. Αυτοπεποίθηση
11. Διαχείριση χρόνου
12. Αίσθημα ήθους (δεοντολογία, ηθική δέσμευση)
13. Λήψη αποφάσεων (κριτικές αρμοδιότητες)

Γενικές δεξιότητες στο Πανεπιστήμιο του Deusto & περιγραφή του προτεινόμενου μοντέλου βασικών δεξιοτήτων

Το Παιδαγωγικό Πλαίσιο του Πανεπιστημίου του Deusto διακρίνει τρεις τύπους βασικών ή εγκάρσιων ικανοτήτων (Πίνακας 4): **Εργαλειακές δεξιότητες:** θεωρούνται ως μέσα ή εργαλεία για την επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού, **Διαπροσωπικές δεξιότητες:** ικανότητες που επιτρέπουν στους ανθρώπους να αλληλοεπιδρούν με επιτυχία, **Συστημικές δεξιότητες:** αφορούν στην κατανόηση ολόκληρου συνόλου ή συστήματος. Απαιτούν συνδυασμό φαντασίας, ευαισθησίας και ικανότητας

Πίνακας 1. Οργάνωση των δεξιοτήτων

Πίνακας γενικών δεξιοτήτων		
Εργαλειακές	Γνωστική	Αναλυτική, συστημική, κριτική, ανακλαστική, λογική, αναλογική, πρακτική, ομαδική, δημιουργική και συμβουλευτική σκέψη
	Μεθοδολογική	Διαχείριση χρόνου Επίλυση προβλήματος Λήψη απόφασης
	Τεχνολογική	Η/Υ ως εργαλείο στη δουλειά Χρήση βάσεων δεδομένων
	Γλωσσική	Προφορική επικοινωνία Γραπτή επικοινωνία Επάρκεια ξένων γλωσσών
Διαπροσωπικές	Ατομική	Αυτενέργεια Πολυμορφία και διαπολιτισμικότητα Αντίσταση και προσαρμογή στο περιβάλλον

		Αίσθημα ήθους	
	Κοινωνική	Διαπροσωπική επικοινωνία Ομαδική δουλειά Διαχείριση συγκρούσεων και διαπραγμάτευση	
	Οργανωτική	Αντικειμενική διαχείριση Διαχείριση έργου Ποιοτικός προσανατολισμός	
Συστημικές	Επιχειρηματικό πνεύμα	Δημιουργικότητα Επιχειρηματικό πνεύμα Καινοτομία	
	Ηγετική	Προσανατολισμός επίτευξης Ηγεσία	

Επιχειρηματικότητα: Η δεξιότητα του μέλλοντος

Επιχειρηματικότητα είναι η ικανότητα δέσμευσης ορισμένων πόρων με ατομική πρωτοβουλία, προκειμένου το άτομο να επωφεληθεί από μια ευκαιρία, αναλαμβάνοντας και τον κίνδυνο που αυτή συνεπάγεται. Οι άνθρωποι λέγεται ότι είναι επιχειρηματικοί εάν προβούν σε δύσκολες ή επικίνδυνες ενέργειες. Στο πρώτο επίπεδο αυτής της δεξιότητας, οι άνθρωποι με επιχειρηματικότητα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν συνηθισμένες καταστάσεις με **πρωτοβουλία**. Η **αυτογνωσία** και το επίπεδο **αυτοεκτίμησης** τους επιτρέπουν να ενεργούν με σιγουριά. Σταθμίζουν τους **κινδύνους** και τις ευκαιρίες και αποφασίζουν λαμβάνοντας υπόψη τα προσωπικά τους συμφέροντα και τις **κοινωνικές συνέπειες** που μπορεί να προκύψουν από τις αποφάσεις τους. Επιπλέον, τέτοιοι άνθρωποι είναι σε θέση να **προβλέψουν** τις επιπτώσεις των ενεργειών τους. Εάν θεωρήσουν ότι η κατάσταση είναι περίπλοκη, ζητούν βοήθεια για την αντιμετώπισή της. Στο δεύτερο επίπεδο της επιχειρηματικότητας τα άτομα συνεργάζονται με άλλους για να αναλάβουν πρωτοβουλίες. Συμπεριλαμβάνουν άλλα άτομα ή ομάδες στις επιχειρήσεις τους, τους εμπλέκουν στην ανάληψη κινδύνων και παράλληλα εξασφαλίζουν ότι όλοι αντιλαμβάνονται τους κινδύνους αυτούς ως δικούς τους. Επιπλέον, εμπλέκουν και άλλους στο όραμά τους για το μέλλον. Τέλος, όταν φτάσουν στο τρίτο επίπεδο δεξιότητας, οι επιχειρηματίες είναι σε θέση να αναλάβουν φιλόδοξα σχέδια. Έχουν προοπτική, λαμβάνουν αποφάσεις με σιγουριά και συμμετέχουν σε σχέδια με κοινωνική διάσταση.

Αλληλεπίδραση με άλλες δεξιότητες, ενδιαφέροντα, στάσεις, αξίες

Η επιχειρηματική δεξιότητα είναι ένα σύνολο δεξιοτήτων αποτελούμενη από την δημιουργικότητα, την καινοτομία και το επιχειρηματικό πνεύμα. Η επιχειρηματικότητα είναι η κύρια δεξιότητα γιατί σχετίζεται με την πρωτοβουλία και την ηγεσία, καθώς οι άνθρωποι που κατέχουν αυτή τη δεξιότητα μπορούν να εμπλέκουν και να κατευθύνουν τους άλλους με δική τους πρωτοβουλία. Η επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία της αντοχής και της προσαρμοστικότητας. Η προσαρμογή απαιτεί πρωτοβουλία και κίνητρο προκειμένου το άτομο να ενεργήσει σε μια κατάσταση που θεωρείται ευκαιρία και όχι απειλή. Οι στάσεις και οι αξίες εμφανίζονται τόσο στην κοινωνική διάσταση της επιχείρησης όσο και όταν οι άνθρωποι πρέπει είτε να αναλύσουν και να αναλάβουν κινδύνους σαν να ήταν δικοί τους είτε όταν πρέπει να αξιολογήσουν τις συνέπειες των αποφάσεων που λαμβάνουν οι ίδιοι ή άλλοι.

Σημασία του επιχειρηματικού πνεύματος στην ακαδημαϊκή και επαγγελματική ζωή

Η ανεπτυγμένη επιχειρηματικότητα γίνεται όλο και πιο σημαντική, καθώς με το πέρασμα του χρόνου η αυτονομία των φοιτητών αυξάνεται παράλληλα με την πολυπλοκότητα του έργου που πρέπει να κάνουν, για την επίτευξη των στόχων της μάθησης. Οι άνθρωποι που διαθέτουν επιχειρηματικότητα μπορούν να βοηθήσουν ομάδες και οργανισμούς, διευκολύνοντας την

προσωπική ανάπτυξη και την ικανότητα δέσμευσης και ανάληψης κινδύνων των μελών τους. Αυτή είναι μια δεξιότητα που πρέπει να αναπτυχθεί επαρκώς σε άτομα που είναι ηγέτες στο γενικό πλαίσιο.

Ενσωμάτωση στο ακαδημαϊκό πρόγραμμα σπουδών

Η ανάπτυξη αυτής της δεξιότητας ενισχύεται με την υιοθέτηση στρατηγικών διδασκαλίας που απαιτούν από τους μαθητές να αναλύουν ρητά τις ευκαιρίες και τους κινδύνους μιας κατάστασης και να αναζητούν συμμάχους για την αντιμετώπισή τους. Στα καθήκοντα ομαδικής εργασίας, είναι χρήσιμο να δηλώνεται ότι κάποιος πρέπει να αναλάβει τον επιχειρηματικό ρόλο, κινητοποιώντας τους άλλους και διασφαλίζοντας ότι συμμετέχουν στην πρωτοβουλία. Αυτό θα θέσει σε εφαρμογή τις στάσεις και τις στρατηγικές που απαιτούνται για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος. Τα εργαλεία αξιολόγησης πρέπει να επικεντρώνονται στην όλη διαδικασία ανάλυσης και λήψης αποφάσεων και όχι μόνο στη λύση που υιοθετείται.

Δεξιότητα: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ορισμός: Υλοποίηση έργων με ατομική πρωτοβουλία, δέσμευση πόρων για την εκμετάλλευση μιας ευκαιρίας και ανάληψη των κινδύνων που αυτό συνεπάγεται. Η γνώση αυτής της δεξιότητας **συνδέεται στενά με:** ηγεσία, πρωτοβουλία, δημιουργικότητα, καινοτομία, οικοδόμηση ενός νέου κόσμου

Επίπεδα γνώσης:

- **Πρώτο επίπεδο:** Συνήθως το άτομο αντιμετωπίζει την πραγματικότητα με πρωτοβουλία, σταθμίζοντας τους κινδύνους και τις ευκαιρίες και αναλαμβάνοντας τις συνέπειες
- **Δεύτερο επίπεδο:** Το άτομο αναλαμβάνει πρωτοβουλίες μαζί με άλλους, μοιράζεται μαζί τους τα σχέδια του και το όραμα του για το μέλλον
- **Τρίτο επίπεδο:** Το άτομο αναλαμβάνει φιλόδοξα (σύνθετα και απαιτητικά) έργα, με κοινωνικές προεκτάσεις

Δείκτες:

1. Πρωτοβουλία
2. Ανάληψη κινδύνου
3. Όραμα
4. Αυτοεκτίμηση
5. Κοινωνική επιρροή

ΟΡΙΣΜΟΣ 1

Διαστάσεις της κάθε δεξιότητας θεωρούνται η Γνώση, οι Δεξιότητες, οι Συμπεριφορές, οι Αξίες και οι Ηθικές Αρχές. Η Γνώση είναι η διάσταση που αναφέρεται στην εξειδικευμένη γνώση ή κατανόηση που απαιτείται για κάθε μία από τις δέκα δεξιότητες. Οι Δεξιότητες περιλαμβάνουν όλες τις ικανότητες, δεξιότητες και διαδικασίες, βάσει των οποίων έχει διαμορφωθεί το πλαίσιο των αναλυτικών προγραμμάτων και αποτελούν το κεντρικό σημείο

στο οποίο θα πρέπει να εστιάσει η μάθηση. Οι Συμπεριφορές, οι Αξίες και οι Ηθικές Αρχές αναφέρονται σε συμπεριφορές και στάσεις που πρέπει να επιδεικνύουν οι μαθητές σε σχέση με την κάθε μία από τις δέκα δεξιότητες. Οι δέκα δεξιότητες κατηγοριοποιούνται στις εξής τέσσερις κατηγορίες: 1) Τρόποι σκέψης, 2) Τρόποι εργασίας, 3) Εργαλεία εργασίας και 4) Ζώντας στον κόσμο.

Επισήμανση

Η αυθεντική μάθηση και αξιολόγηση συνδέεται με διδακτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις όπως αυτές της εξατομικευμένης μάθησης, της κοινότητας μάθησης ή του σχεδίου εργασίας. Έχει σχέση με τα κινήματα «της κριτικής σκέψης» και της «ολιστικής ανάπτυξης της γνώσης», όπου στο επίκεντρο τοποθετείται η διδασκαλία με στόχο την κατανόηση (Blythe, 1998 ; Bruner, 1997 ; Wiggins & McTighe, 1998 ; Κουλουμπαρίτση, 2003).

Σύνοψη/Ανακεφαλαίωση Αντικειμένου Συνεδρίας

Στην παρούσα ενότητα προσπαθήσαμε να αποσαφηνίσουμε εννοιολογικά τον όρο «δεξιότητες» και να προσδιορίσουμε το περιεχόμενο των δεξιοτήτων μέσα από την ανάλυση δύο μοντέλων. Σύμφωνα με το πρώτο μοντέλο οι δεξιότητες διακρίθηκαν σε 4 κατηγορίες. Αντίστοιχα και στο δεύτερο μοντέλο διακρίθηκαν σε επιμέρους κατηγορίες και προσδιορίστηκαν με ακρίβεια. Οι επιμορφούμενοι ήρθαν σε επαφή με τις δεξιότητες που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο πολίτη, προκειμένου να ανταποκριθεί στα δεδομένα και στις προκλήσεις της εποχής μας, μιας εποχής με κύρια γνωρίσματα την ταχύτητα, την άμεση πρόσβαση στη γνώση, την αλλαγή και την ανάγκη για ευελιξία, επίλυση προβλημάτων και προσαρμογή. Για να αναπτυχθούν οι δεξιότητες αυτές είναι ανάγκη να δομηθούν σύγχρονα μαθησιακά περιβάλλοντα, στα οποία ο νέος θα έχει τη δυνατότητα να συνδέσει τη γνώση με ζητήματα της πραγματικής ζωής μέσα από σύγχρονες τεχνικές μάθησης και αξιολόγησης.

Βιβλιογραφία

Ana Garcia Olalla, Gonzalo Malla Mora, Josu Antonio Marvnparedes, Josu Moya Otero, M. Isabel Muroz San Ildefonso, Manuel Poblete Ruiz, JosuSolabarrietaEizaguirre Aurelio Villa Sanchez (2008), *Competence-based learning. A proposal for the assessment of generic competences*, Spain: University of Deusto

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M. & Rumble, M. (2012). *Defining Twenty- First Century Skills*. In Griffin, P., McGaw, B. & Care, E. (Eds). *The Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Dordrecht: Springer

Blythe, T. (1998). *The teaching for understanding guide*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bruner Jerome (1997). *The Culture of Education*. American Psychological Association

Herrington, J., Oliver, R. and Reeves, T. C. (2003). *Patterns of engagement in authentic online learning environments*. Australian Journal of Educational Technology, 19(1), 59-71.
<http://www.ascilite.org.au/ajet/ajet19/herrington.html>

Κασιμάτη Κ., Φερεντίνος Σ. (Νοέμβριος, 2005). *Μελέτη των στάσεων των πρωτοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών όσον αφορά το σύστημα αξιολόγησής τους*. Πρακτικά 22ου Πανελληνίου συνεδρίου της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας, Λαμία, σ. 693-703.

Κουλουμπαρίτση, Α., & Μαρσαγγούρας, Η. (2004). *Φάκελος εργασιών του μαθητή (Portfolio): Η αυθεντική αξιολόγηση στη διαθεματική διδασκαλία*, στο Π. Αγγελίδης και Γ. Μαυροειδής (επιμ.), *Εκπαιδευτικές Καινοτομίες για το Σχολείο του Μέλλοντος*. Αθήνα: Τυπωθείτω, 2004.

Κουλουμπαρίτση, Α.Χ. (2003) *Η Κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη: Συστημική Συσχέτιση και Αξιολόγηση. Εφαρμογές στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση* Αθήνα: Γρηγόρης.

Wiggins, G. (1994). *Toward more authentic assessment of language performances*. In Hancock, C. R. (Ed.), *Teaching, testing, and assessment: Making the connection*. Northeast conference reports." Lincolnwood, IL: National Textbook Co.

Wiggins, G., & McTighe, J. (1998). *Understanding by design*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

Woolfolk, A. (2008). *Educational psychology. Active learning edition (2nd ed.)*. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Διαδικτυακές Πηγές

<http://edglossary.org/authentic-learning>